

ביותר, שהועלה אף הוא לתחום שבמוסר, לתחום שבסימן לאומה — ברית מילה. לא עקירתו של היצר, כי אם הגבלתו, הכנתו, כבילתו בצו. היצר לא טבע במבול, הוא היה לעבד. נחוץ הוא לעולם כקין, הלוא קין הוא יוצר, וטוב הוא ככרם, כפרי הגסן, בתנאי שאין הוא ערלה, שאין משתכרים בו כאשר השתכר נת. ביצר כמו בחומר ההיולי, כמו בארמה שנגלם אדם ממנה, הדלק אור, ניתן טעם, נחתך חתך ההבדלה, ניתן צו.

האב

מעתה יתהלך אברם לפני אלהים ויהיה שלם. ליתר דיוק: עליו להיות שלם. על שלמות זו הוא מצווה במצנת מילה, זו מצוה-עשה שניה בתורה לאחר מצות פרו ורבו. ועל מצוה מילה הוא מצווה דוקא בעת ההבטחה כי יהיה לאב המון גויים ויפדה במאד מאד. שנים לפני אברהם התהלכו את האלילים, חנוך ונח, אך התהלכותם זו את האלהים לא על פי צו היתה, היא היתה בטבעם. הם לא כרתו ברית בכשרם, הם לא עקרו עצמם מגידולם המולדת, הם לא גברו על שום כוח מכחות היצר הטבעי, על כן לא המה היו לאבות אומה, לאבות האומה.

האחד, הראשון, נעלם ואיננו. אולי אישם בעולם הרוח המוחלט. לקח אותו אלהים, וכל צדיקותו והתהלכותו את האלהים היו לשוא. לשוא — לא לו, לא לו באופן אישי, כי דאי יושב הוא ונהנה מזיו השכינה באין-סוף, אבל מה מזה יהלוך לאדם ולעם? על כן — איננו פשוטו כמשמעו — איננו, וזה גורל כל ניתוק מהפיסיקה.

זה השני, נח, מה היה עליו? גם הוא לא היה לאבי האומה. לאיש האדמה היה, ולא נאמר איזו אדמה, אדמה לשמה, ונטיעה לשמה, וישכר. אמנם סופו של צדיק זה אשר התהלך את ה' לא היה ו.איננו, כי רק אשר מוטשטט הוא מכל אדמה, רק הוא בבחינת „איננו“, וכל הצמד לאדמה ניתן לעקור קוצי הם מתוכו ולגדל כרמי שם, ואף על פי כן, לא בו ראשית מהסכניית לעולם, לא בו פתיחת שרשרת חדשה.

שרשרת חדשה היא כמעשה בראשית. שרשרת חדשה היא עקירה מהטבע הישן ליצירת טבע חדש. הטבע מתהלך עם האלהים, כמעט

כשה עם שחג הטבע נאמן לחוקיו ואינו חורג מהרגליו. רק אשר יתחלק לפני אלהים, לא אתו, רק אשר יפעל לפי צו ולא מטבע ברייתו, רק אשר אדם יהיה ולא אלהים, רק אשר ישחה מין הארץ ולא ישכר, יכרות ברית בבשרו ולא יכרות בשרו, רק הוא יזכה לכרות ברית עם אלהים, ברית עולם. והברית היא ברית עולם בכוחה של שלמות זאת, שלמות הנקנית מתוך צמצום, מתוך הקרבה, אף מתוך התאכזרות. לא אדמה סתם עוד — כי אם ארץ כנען, כל ארץ כנען, ולא זרע אדם סתם עוד — כי אם זרעך, זרע אברהם. יתר על כן: אף לא כל זרע אברהם — מבחר מתוך מבחר, צמצום אחר צמצום. רק מזרע אברהם אשר ברחם שרה, וכשם שחתך בבשרו, כך מצטוה הוא להתאכזר ולחתוך בביתו, לגרש את הגר ואת ישמעאל, להפך חוקי מוסר טבעי לגבי הגר זו, לעקור מלבו רחמי־אב טבעיים לגבי ישמעאל זה. אלהים אינו פרי שמים וארץ ולא זהה עם שמים וארץ כאשר האמינו או כאשר חשבו מעורים ועד לפנתיאיסטים. הוא גוזר ומקיים, הוא גוזר כדי לקיים, גוזר פשוטו כמשמעו, בלי גזירה זו אין קיום למכו־קיום, וכל יצירה ראויה לשמה אינה אלא פרי התאכזרות כזאת, ואוי לו ליוצר אשר יחוס על זרעו אך ורק משום שזרעו הוא. אזי עולם ומלואו — בני חם, עולם ומלואו — פרא אדם, עולם ומלואו — סדום. בחומר וברוח, במדינה ובטפירות. למען שם — ישועבד חם, למען יצחק — יגורש ישמעאל, למען חברון — תחרב סדום, וגם אם יעמד איש חברון זה עצמו ויבקש רחמים על סדום, לא יועיל ולא כלום. סדום אוכלת את עצמה, סדום מכלה את מעטי צדיקה הנטמעים בתוכה, ואף הוא, איש הפרוטקציה האברהמית, הניצל מחורבנה של סדום, נושא עמו מרעתה של סדום: בבנותיו מפעפע דם סדום, ואותה מידת דם אברהמית המהולה בעורקי צאצאיו, תעבור זיקוק אחר זיקוק, צירוף אחר צירוף, עד רות המואביה, שהיא הענף, העלה, הפרח המובחר והבודד שבכל זאת עלה מעץ לוט ובנותיו, ולא היה לו תיקון סופי עד אשר הובא שוב לבית לחם יחרדה, עד צאת מלך מנטעו בעוד כל סדום היתה למלח.

כי רות זו, למען תיקון הניצוץ האברהמי שנבלע בה, צריכה ניתוק מארצה ומאלהיה, אף כי אין ספק שניצוץ זה מסייע לנפשה — גבורה יש כאן, איתן, כמובן מקורי וראשוני. הוא אברהם בלבד. הוא אב ראשון, על כן ייאמר אלהי אברהם ולא אלהי משה, אף כי גם אצל משה — כפי שנראה — היתה העקירה בראשיתו. ואם עוד

נותרה בו באברהם מידה זו הקרויה היום „הומאניטארית“, אשר באמת אינה אלא אהבת אדם קצרת-ראות, סנטימנטלית-רגעית, מתנקמת באדם עצמו ובמין האדם במרחק הזמן, באה שרה האם, זו הבלתי-צודקת כביכול, זו שכולה סוביקטיביות ואין בה לכאורה כל מידה של שיפוט „אוביקטיבי“ של בחינות שונות ורבות, היא באה להציל עתיד מידי השעה. הן לא בה היה הדיבר, בה פועלת הבינה שבלב, שבדם, ובכוח בינה זו היא מעבירה את אברהם המהסס דרך האגם האבהי היפה לכשעצמו, להמשך הזרם הגזעי, המיועד, הקדוש, להיות תמים פירושו להיות שלם ולהיות שלם פירושו יותר מאותה מנוחה רגעית מפעילות הלב, להיות שלם פירושו שלם עם היעוד, עם האחרייות שהוטלה על נושאה לגבי עתיד רחוק, רחוק, אשר למענו ניתן הצו הגדול, הקשה, האכזרי, אך רק בו וממנו הברכה.

הנה הכוח הזה של עמידת התדיינות וויכוח עם אלוהים, גם זה חידוש הוא בעולם הרוח של האדם. וגם הוא לא נתאפשר אלא על ידי הליכה זו שאברהם מתהלך לפני אלוהים ולא את אלוהים, ההתייבשות או ההליכה לפני מאפשרת גם את הניגוד, את השאלה, את התמיהה עד כדי מאבק, לא כאותן מלחמות שמנהלים אלים עם אלים, או חצאי-אלים עם חצאי-אלים, או בני אדם בעזרת אל פלוני נגד אל אלמוני, כי אם מאבקו של אדם באשר הוא אדם עם בורא עולם האחד והיחיד. דבר זה לא נתאפשר אלא על ידי שני אלה:

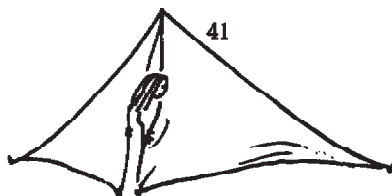
א. הוצאת אלוהים אל מחוץ לטבע.

ב. הענקת צלם אלוהים לאדם, שהוא מותנה בכוח יצירה, בכוח

המחשבה, בכוח חבירתה היא הבחירה.

מעשה גם תהליך ההולדה הוא יותר מאשר עניין ביולוגי בלבד. הוא עניין ביולוגי, בתוספת התורשה הרוחנית הזאת אשר יהודה הלוי מצמצמה במושג „סגולה“, זהו יתרון אבהותו של אברהם על כל אבהות גזעית אחרת בעולם, וזהו יתרון הבן הנועד לרשת על כל הבנים האחרים שאינם אלא פרי ביולוגי בלבד. צירופם של שמים וארץ בבריאת עולם מקביל לצרוף זה של אבהות ביולוגית עם אבהות רוחנית. לא זה בלי זה.

חשמירה תמתמדת על שיזוי משקל בין שני יסודות אלה, כל התורה חדורה בה, בסיפור ובחוק, המאבק ביניהם בולט בספרות הנבואה, המשכו של המאבק האחר, זה שבין אברהם ואלוהים על גורל סדום, חודר עד לעמקי כתובים, בתהלים, בקהלת, באיוב, גם

בנידון זה אברהם הוא האב, אבי הגזע פשוטו כמשמעו, אבי המהפכה הרוחנית תרבותית, אבי ההליכה לסי צו, אבי הזכות על הארץ הזאת, הממשית והריאלית בגיאוגרפיה כממשות וכריאליות שלו, של אברהם, בהיסטוריה. ואחרון אחרון: אבי עמידה זו והליכה זו של אדם לפני אלהים. התנדמים למולות, ובכוח זה גם אדם למולות, לעמוד מול אלהים.

הנעקד

אם אברהם, איתן זה, הוא המהפכן הגדול, האחד המנתק עצמו מתרבות גדולה ושוקעת — הרי חיי יצחק בנו עומדים בשני סימנים: העקידה והדביקות בארץ. הפאסיביות היא ראש תכונותיו של יצחק, צאו וראו: כמעט אין אנו מוצאים את יצחק זה עושה מעצמו דבר, הכל כביכול נעשה בו. ודיינו בשלושת הסיפורים העיקריים הנאמרים בו: עקידה, הבאת רבקה, ברכת הבנים. אפילו אשה לא הוא עצמו יוצא להביא כאשר יעשה יעקב בנו, כי אם אליעזר עבד אביו מביאה אליו. אברהם רץ אל הבקר להגיש לאורחיו וזה יושב ומחכה שיוגש ציד לפיו. אברהם הוא הירואי מאז צאתו מאור כשדים ומחרן, במלחמתו במלכים ובריבו עם אל. יצחק הוא טראגי. ואכן: סחד יצחק.

חיי
גרה

ואולי יש קשר עמוק בין שני אלה. לאחר המאמץ האדיר שבהופעת האב, נסוג הכוח הנפשי פנימה, כאתנח לפני הפעלתנות החדשה. האחרת, שתבוא ביעקב. ומסיבה זו אין גם כל בעייתיות אצלו. אתה יכול לתהות על מעשהו של אברהם לגבי בנו ישמעאל. אחת עתיד לתהות על מעשהו של יעקב לגבי יצחק אביו העיור. אך אין אתה מוצא מעין מעכב מוסרי — בקנה־מידה מוסרי שלנו — אצל יצחק. שאין הוא פועל מעצמו ולא כלום. לא עצמת השחר העולה של האב הראשון. לא מאבק אדירים של הלילה כאצל האב השלישי. כי אם בבחינת תפילת בינים זו, תפילת מנחה. ורק משוררים גדולים כחזיל יכלו ליחס את שלוש התפלות לשלושת אבות האומה, ולדעת לכוך לכל אחד את תפילתו לפי אפיו וגורלו.

וכך מצטרפים שלושה מעשים שעושים בו — נעקד בצעירותו, נישא בבגרותו, מרומה בזקנותו — לדמות הטרראגית של האב השני. אולם טראגיות זו היא רק בראשיתם של המעשים. כי

